

הערת חקיקה: הצעת חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תיקון מס' 9)
(ערר שני ברשות והארכת מעצר או חידוש), התש"ע-2010

הצעת החוק – רקע

סעיף 62 לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים), התשנ"ו-1996 (להלן: **החוק**) קובע כיום כי במידה ומתקיימת אחת מעילות השחרור ממעצר המנויות בסעיפים 59 עד 61 לחוק, רשאי שופט של בית המשפט העליון להאריך את מעצרו של נאשם לתקופה שלא תעלה על 90 יום. העילות המדוברות הן אי הגשת כתב אישום נגד אדם השוהה במעצר במשך 75 יום (סעיף 59), משפט שלא החל כאשר חלפו 30 יום (או 60 יום, במידה וביקש זאת הנאשם או סניגורו) מהגשת כתב האישום (סעיף 60) ומשפט שנמשך תקופה מצטרפת של תשעה חודשים למן הגשת כתב האישום וטרם ניתנה בו הכרעת דין (סעיף 61).

הצעת חוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – מעצרים) (תיקון מס' 9) (ערר שני ברשות והארכת מעצר או חידוש), התש"ע-2010¹ (להלן: **הצעת החוק**), הונחה על שולחן הכנסת, יחד עם הצעות נוספות, בעקבות דיוני הוועדה המייעצת לשר המשפטים לעניין סדר הדין הפלילי ודיני ראיות, בראשות שופטת בית המשפט העליון, מרים נאור. מטרת ההצעה, כמתואר בדברי ההסבר היא "לקבוע באופן שונה את האיזון הראוי בין עקרון סופיות הדין וסוגי העניינים שראוי שיתבררו בבית המשפט העליון לבין מימוש הזכויות המהותיות של עצורים ונאשמים".²

ההצעה מעלה שני מהלכים מקבילים, שאמורים להביא לידי מימוש מטרה זו. הראשון הוא שינוי הזכות להגשת ערר שני, הקבועה כיום בסעיף 53 לחוק לבקשת רשות להגשת ערר שני, והשני, בו תדון הערה זו, הוא הרחבת סמכות בית המשפט העליון להארכת תקופת המעצר ב-150 יום, בנסיבות מסוימות. על אף שהדבר לא מנוסח באופן חד-משמעי בהצעת החוק עצמה, ברור למדי, הן מהניסוח המדבר על סיום הליכי המשפט והן מדברי ההסבר, כי מדובר בעיקר (אם לא אך ורק) על הרחבת הסמכות בנוגע לסעיף 61.

למעשה, מטרת ההצעה היא להקל מהעומס העצום שמוטל על בית המשפט העליון. על פי המתואר בדברי ההסבר, בבית המשפט העליון מתקיימים מדי שנה כ-1,000 דיונים בנושא

¹ ה"ח הממשלה 533.

² שם.

הארכות מעצר, ומדובר בניסיון לצמצם את כמות הדיונים על ידי הארכת הזמן החולף בין הארכת מעצר לבאה אחריה.

לאור החשיבות בבחינה חוזרת של עילות המעצר, בייחוד לאחר זמן מעצר ארוך, ונוכח הרצון לשמירה על זכויות הנאשמים, הוגבלו בהצעת החוק העילות לפיהן ניתנת האפשרות להארכת המעצר ל-150 ימים. בפסק דינה בעניין **נאצר**,³ המצוטט בדברי ההסבר להצעת החוק, הציעה השופטת פרוקצ'יה ליצור בחוק מדרג של תקופות מעצר בסיסיות:

"טוב היה עושה המחוקק אילו ראה לתקן את סעיף 61 לחוק המעצרים בדרך של שכלול הגדרת תקופת המעצר הבסיסית לצורך ניהול משפט על-פי סוגי עניינים מבחינת מורכבותם והזמן השיפוטי שהם צורכים. יצירת מדרג של תקופות מעצר בסיסיות כאמור היה מביא למיתאם ראוי יותר בין הצרכים הדיוניים האמיתיים לבין המציאות בשטח, והיה תורם ליצירת איזון נכון יותר בין זכויות הנאשם לבין האינטרס הציבורי".⁴

הצעת החוק, בעקבות ועדת נאור ותוך התבססות על הצעתה של השופטת פרוקצ'יה, הגדירה מספר קריטריונים המאפשרים את הארכת המעצר ב-150 יום: סוג העבירה,⁵ מורכבותו של התיק או ריבוי של נאשמים, עדים או אישומים. ודוק, על פי הצעת החוק עילות אלו הן היחידות המאפשרות את ההארכה ה"מורחבת", הן ותו לא.

מבט ביקורתי

במבט ראשון נראה שהצעת החוק אכן מאזנת כראוי בין האינטרסים, על פי המציאות הקיימת כיום, אך בבחינה מדוקדקת יותר של המצב בבתי המשפט נראה שהפתרון המוצע בהצעת החוק חסר, ומתייחס לבעיה באופן חלקי בלבד.

עומס העבודה הגדול, שלצמצומו חותרת הצעת החוק, אינו מוטל אך ורק לפתחו של בית המשפט העליון. מערכת בתי המשפט כולה מצויה כיום בעומס בלתי רגיל,⁶ ואך לפני מספר חודשים התייחסה לכך נשיאת בית המשפט העליון, דורית בייניש, לאחר התפטרותו של

³ בט"פ 644/07 מדינת ישראל נ' נאצר (פורסם בנבו, 20.2.2007).

⁴ שם, בפסקה 18.

⁵ נראה שהכוונה כאן היא לעבירות הקשורות לארגון פשיעה, כפי שנדון בעניין נאצר, כיוון עבירות אלו במהותן דורשות זמן שיפוטי ארוך יותר.

⁶ לעניין זה ראו גם משה כהן "בתי המשפט בישראל" סדר דין: עורכי דין ברשת 22.10.2007. www.sederdin.com/articles/court-of-justice

השופט ישגב נקדימון. לדבריה, "העומס על שופט בישראל יוצא דופן בקנה מידה בינלאומי".⁷ בחוסר ההתייחסות לנקודה זו מצוי הכשל שבהצעת החוק.

בתיקים רבים המצויים כיום בבית המשפט העיכוב לא נובע דווקא ממורכבות התיק, סוג העבירה או ריבוי האישומים והנאשמים, אלא דווקא מיומנו העמוס לעייפה של בית המשפט. בתיקים רבים נערכים הדיונים, והאמור כאן מתייחס בעיקר למועדי ההוכחות, לא "יום יום" כפי שדורש החוק,⁸ אלא פעם בחודש או אף פחות מכך.

לא לשווא פרסמה לא מכבר נשיאת בית המשפט העליון הנחייה לכלל השופטים בדבר התייחסות לבקשות דחייה.⁹ בין היתר נקבע כי:

"ככלל, אין לדחות מועדי דיון שקבע בית המשפט... האמור לעיל חל בייחוד... כשמדובר בדיון שנקבע לשמיעת ראיות..."¹⁰.

"בבואו להכריע בבקשה לדחיית מועד דיון שנקבע, יתן בית המשפט דעתו לא רק לענייניו של מבקש הדחייה... אלא גם – ואף בעיקר – לזכותו וחובתו של בית המשפט לנהל את כלל הדיונים שלפניו ביעילות תוך שימוש מושכל וזהיר במשאבי השפיטה... תשומת לב מיוחדת תינתן גם למשך הזמן בו תלוי ועומד התיק..."¹¹.

"טעמים כגון שיקולי נוחות; עומס עבודה; הסכמת הצדדים, אינם מהווים, כשלעצמם, סיבה מספקת לדחיית מועד דיון..."¹².

עם זאת, דחיות הדיונים הן עניין שבשגרה ביומנו של בית המשפט. כדוגמא המעידה על הכלל, ניתן להביא פרשייה שנדונה בימים אלו בבית המשפט המחוזי בירושלים, שאמנם נסובה על פרשיית רצח, אך אינה סבוכה יתר על המידה, ואין בה, על פני השטח, סיבה מהותית להתמשכות הליכים. בתיק זה¹³ החלו דיוני ההוכחות, לאחר דחייה, ביום 12.5.2010; דיון ההוכחות השני שנקבע ליום 30.5.10 בוטל, מטעמי בית המשפט, ולאחר מכן התקיימו דיונים בימים 15.6.10 ו-20.7.10. נוכח פגרת בית המשפט נקבע הדיון הבא

⁷ תומר זרחין "העומס על שופט בישראל יוצא דופן בקנה מידה בינלאומי" הארץ online חדשות 1.7.2010 www.haaretz.co.il/hasite/spages/1177312.html

⁸ סעיף 152 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982.

⁹ "טיפול בבקשת דחיית מועדי דיון" הוראות נוהל של נשיאת בית המשפט העליון 10-1 (תש"ע) elyon1.court.gov.il/heb/elyon/nehelim/doc/18076109.pdf

¹⁰ שם, בסעיפים א-ב.

¹¹ שם, בסעיף ג.

¹² שם, בסעיף ד.

¹³ תפ"ח 309/10 (מחוזי י-ם) מדינת ישראל נ' עסילה (פורסם בנבו, 7.4.2010). לצורך פירוט מועדי הדיון עיינו: www.court.gov.il/NGCS.Web.Site/Calendar/CalendarSittingCase.aspx

ליום 5.10.10, אך גם הוא בוטל מטעמי בית המשפט, ועל כן נקבע הדיון ליום 1.11.10. מדובר בפרשייה ללא ייחוד נראה לעין, והיא למעשה סטנדרטית למדי, אך דיוני ההוכחות נמשכים למעלה מחצי שנה, וודאי שיש צורך, נוכח זאת, בהארכת המעצר מעבר לתשעה חודשים.

דיוני הארכת המעצר בבית המשפט העליון, אם כן, תלויים מאוד בהתמשכות ההליכים, אשר נגרמת מדחיית הדיונים בעקבות העומס על בתי המשפט, ללא קשר למיהות התיק הנדון עצמו. הצעת החוק המנסה לטפל, ולו באופן חלקי, בעומס התיקים שבבית המשפט העליון, ראוי לה שתתייחס גם לעומס במערכת כולה, ויש לנסחה בכפוף לכך.

יש להוסיף כי גם מלשון ההצעה של השופטת פרוקצ'יה בעניין **נאצר** לא עולות דווקא עילות ההארכה שהוגדרו בהצעת החוק. אמנם, בפסקה 19 לפסק הדין אכן מדובר על מורכבות הנושאים, מספר האישומים והמספר הרב של הנאשמים המעורבים, אולם נראה לומר כי הדברים מופנים אל המקרה הספציפי, וכאשר מדברת השופטת על השינוי הדרוש בחקיקה היא מציעה לשכלל את הגדרת תקופת המעצר הבסיסית "על-פי סוגי עניינים מבחינת מורכבותם והזמן השיפוטי שהם צורכים" (ההדגשה אינה במקור. י.ל.).

במציאות הקיימת כיום, הזמן השיפוטי הנצרך הוא קודם כל פונקציה של העומס הקיים על השופט או ההרכב הדין בתיק. השמטת אלמנט זה מהצעת החוק, גורעת ממנה, ומתקיים בה "העיקר חסר מן הספר".

ברי כי אין זה המקום להציע פתרון לבעיית העומס בבתי המשפט הדיוניים. עם זאת, פתרון מסוים יכול להיות הקפדה יתירה על ההנחיות בנושא בקשות דחייה, וכמובן השתדלות לצמצם את הפערים בין מועדי הדיון בתיק. נראה סביר להניח שאם יוכנס נוהל המטיל הוצאות או קנס מסוים על צד מהצדדים שדחה דיון הוכחות ללא סיבה מוצדקת, מספר הדחיות יקטן, ההליכים יתקצרו, וממילא יתבצעו פחות הארכות מעצר בבית המשפט העליון. לא למותר לציין שהדבר גם יקטין את הסבל הנגרם לנאשמים בבית המעצר ויקצר אותו.

יובל לינדנברג.